

Проф. д-р МАРИЯ ШИШМАНОВА

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ "НЕОФИТ РИЛСКИ", гр. БЛАГОЕВГРАД

РАЗВИТИЕ КЪМ ПО- ЕФЕКТИВНА РЕГИОНАЛНА ПОЛИТИКА

DEVELOPMENT TO A MORE EFFECTIVE REGIONAL POLICY

Prof. PhD MARIA SHISHMANOVA

SOUTH-WEST UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI", BLAGOEVGRAD

Abstract: The main parameters for the development of new strategies for regional development of districts and the municipal plans for regional development, with a horizon of 2020- 2025, will be set according to the National Strategy for Regional Development 2012-2022 and the National Spatial Development Concept for the period 2013 - 2025. In the new strategies for regional development of districts and municipal plans for regional development with a horizon of 2020 - 2025 characteristics and trends of local models for regional development, for which an example was given in the text above, should be taken into account in the formulation of vision and priorities to be implemented in the forecast year. So presented models for municipal development in the central regions provide the opportunity not only to stabilize the municipalities of these areas, but to obtain a sustainable regional development, which thereby will integrate gradually the peripheral areas over time. Thus, the interaction central - peripheral areas will increase, which would stabilize "the contact - buffer" zones between them and will gradually increase the territory of the central areas.

Key words: Regional strategies, plans, operational plans, central and peripheral regions, mechanisms

Въведение

Развитието към по-ефективна регионална политика трябва да се разглежда успоредно с политиката за териториално планиране. Всичките социално – икономически процеси се проектират в територията и имат конкретни реални изражения. За това трябва да се разглеждат съвместно всички документи на регионалното развитие и териториалното планиране.

Случаят който се представя за пример е Бургаския агломерационен ареал. На основата на европейските документи и нашите основни документи в регионалната политика, териториалното планиране и допълнителни изследвания се достига до определянето на много точна политика за регионално и териториално развитие на този агломерационен ареал.

Материал и методи

За анализиране и доказване на изследвания проблем са използвани

редица общоевропейски документи като проекта ESPON, съвместния документ за пространствено развитие на държавите от Вишеградската четворка, България и Румъния, "Териториален дневен ред на Европейския съюз 2020", Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г., Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г.

Освен това е използвано авторово изследване, публикувано в „Централните райони в контекста на регионалното развитие в Република България”, където се използва таксономичния метод за многомерни обекти.

Резултати и обсъждане

В редица **общоевропейски документи** се обръща сериозно внимание на териториалното измерение на кохезионната политика и на значението на градските центрове за постигане на териториално развитие. В тези документи се лансира при днешните условия

на обединена Европа известната от миналия век концепция за полицентрично развитие на градове – полюси на растеж. На полицентризма се разчита да се подобри общата картина на териториалното развитие и да се балансира развитието на регионите.

В проекта ESPON полицентричното развитие е представено от мрежата от функциониращи урбанистични ареали (FUA) в европейското пространство. Оценено е, че България има следните нива на функциониращи урбанистични ареали (http://www.espon.eu/main/Menu_Publications/Menu_TerritorialObservations/: – само един урбанистичен ареал – град с европейско значение – София и то отнесен към последната четвърта категория на тези метрополни ядра (MEGA);

- три ареала – градове с международно/национално значение (Пловдив, Варна и **Бургас**);

- 27 ареала – градове с регионално/локално значение (това са предимно средни градове и областните центрове).

В тази европейска класификация на градове-центрове към групата на градовете Пловдив, Варна и **Бургас** следва да се стремим да се включат и другите големи градове Русе, Стара Загора и Плевен, а по-късно и градовете Благоевград, Велико Търново и Видин като необходим център на северозападната периферия.

В съвместния документ за пространствено развитие на държавите от Вишеградската четворка, България и Румъния е отчетен фактът, че полицентричното развитие създава необходимите очаквания за намаляване на съществуващите регионални различия и осигуряване на равни условия за общо икономическо и социално развитие. С документа се изясняват полюсите на развитие, осите на развитие и транспортните мрежи на територията на страните. Полюсите на развитие включват ядрата на метрополиите или агломерациите, които създават импулси и повлия-

ват благоприятно цялата зона на влияние (<http://www.mrrb.government.bg/index.php?do=law&id=430&lang=bg&type=4>).

Осите на развитие са ивици от териториите, които свързват отделните полюси с наличието на транспортна и друга инфраструктура. В Съвместния документ за България основните полюси за развитие и оси за развитие се формират от:

1. Метрополната зона на столицата София (категория 0);

– 9 основни полюса на развитие с транснационално значение: Пловдив, **Бургас**, Варна, Ст. Загора, Русе, Плевен, Видин, Благоевград, Велико Търново (категория 1);

– Основните оси за развитие (категория 1) се формират на база на коридорите от трансевропейската транспортна мрежа TEN-T и на друга транспортна инфраструктура от европейско значение.

Прави впечатление, че определените за България полюси на развитие са твърде широко представени и отразяват не толкова съществуващо, налично състояние и развитие, а по-скоро потенциално или желано развитие

В “Териториален дневен ред на Европейския съюз 2020” от 2011 г. се акцентира на следните приоритети, свързани с градското развитие:

1. *Подпомагане на полицентрично и балансирано териториално развитие* – чрез насърчаване на иновативни мрежи между градовете, които да се състезават на европейско и световно ниво. Поставя се акцент на полицентрично развитие на национално и регионално ниво. Съществена роля се отрежда на малките и средни градове на регионално ниво.

2. *Насърчаване на интегрираното развитие в градовете, селските и специфичните райони* – чрез прилагане на интегриран подход на много нива в обновяването и развитието на градовете. Препоръчва се излизане от административните граници и фокусиране в дългосрочен план върху функцио-

ниращите райони (FUAs), т.е. върху агломерационните ядра и ареали.

3. *Засилване връзките между градските и селските райони* на всички нива, чрез подобряване на достъпността и възможността за работа. Подчертава се, че на метрополните райони ляга основната отговорност за развитието на периферията.

4. *Териториална интеграция в граничните и транснационалните функциониращи райони.*

В **Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.** йерархичната система от градове-центрове се представя от пет йерархични нива:

- **Първо ниво – столицата** – център с европейско значение – в националната територия;

- **Второ ниво – големи градове** – центрове с национално значение – в територията на районите **9 бр.** (6+3): Пловдив, Варна, **Бургас**, Русе, Плевен, Стара Загора + Видин, Велико Търново, Благоевград;

- **Четвърто ниво – малки градове** с микрорегионално значение – в територията на групи общини 95 бр.: Югоизточен район: **Айтос, Карнобат, Несебър, Поморие**, Приморско, Руен, **Созопол**, Средец, Царево, Малко Търново, Елхово, Котел, Нова Загора, Твърдица, Гълъбово, Раднево, Чирпан;

- **Пето ниво – много малки градове и села, центрове на общини** –133 бр. Тук се числи и **Камено**.

Ролята на столицата като организиращ националната територия център се подпомага от големите градове, нейни балансьори. Те са преди всичко градовете Пловдив, Варна, **Бургас**, които показват стабилно развитие и са включени в общоевропейската мрежа на градове с национално значение. С оглед по-равномерното насищане на територията с центрове от тази категория, към тях е необходимо да се включат и другите големи градове

Русе и Плевен, предвид тяхната роля на центрове в съответните райони, и Стара Загора като център дубльор на **Бургас** в ЮИ район. И при тази схема на градове с национално значение в районите остават още периферни територии, силно отдалечени от тези центрове. Затова е подходящо да бъдат стимулирани като центрове с национално значение и градовете Видин в северозападната територия, Благоевград в югозападната територия и Велико Търново с Горна Оряховица в северната централна територия. Така се формира второто ниво от 9 бр. центрове с национално значение в територията на районите от ниво 2.

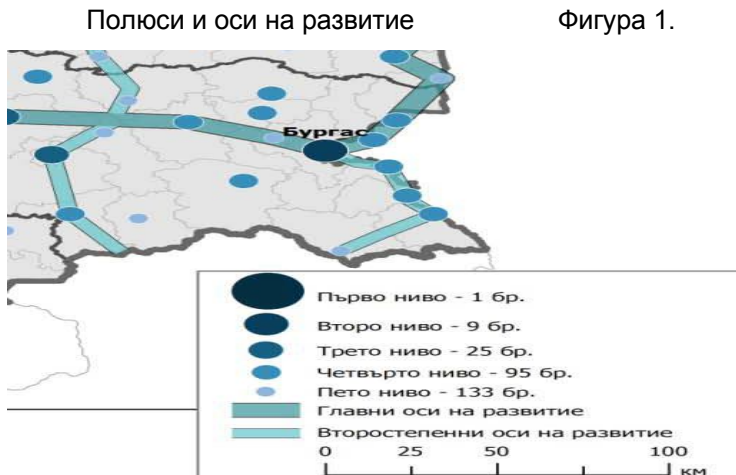
В територията на областите (NUTS3) като центрове с регионално значение се изявяват областните градове, но тяхната роля може да бъде допълвана от някои стабилно развиващи се градове в областите. Такива са Петрич, Дупница, Димитровград, Казанлък, Карлово, Свищов, Горна Оряховица. Така се формира третото ниво от 25 бр. центрове с регионално значение в територията на областите.

В териториите на групи от общини се изявяват някои малки градове със своята традиционно организираща роля. Те са преди всичко бивши околийски центрове в миналото с относително стабилно развитие като Троян, Червен бряг, Севлиево, Мездра, Лом, Сандански, Гоце Делчев, Трявна, Панагюрище и др. Важна е тяхната обслужваща функция за съседните малки общини. Така се формира четвъртото ниво от 95 бр. центрове с микрорегионално значение в територията на групи общини.

В територията на общините техните центрове – много малки градове и села, са административни, стопански и обслужващи центрове за населението на собствените си общини. Те формират петото ниво от 133 бр. центрове с общинско значение.

Основните и второстепенните оси на развитие се формират по транспортните направления на коридорите от транс-европейската транспортна мрежа и на други транспортни мрежи от европейско и национално значение в територията на България. Те осигуряват връзките между

урбанистичните центрове в националната територия, както и връзките им с другите европейски центрове. Тяхната стимулираща роля за урбанистичното развитие е очевидна, затова те могат да бъдат наречени оси на урбанистично развитие.

В Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г.

Модел “Изходно състояние”. Моделът “Изходно състояние” съдържа йерархичната система от градове-центрове, простиращи влиянието си върху различни по площ териториални ареали 6:

1-во ниво - столицата София, център с европейско значение за националната територия - 1бр.

Според европейската класификация на ESPON София е град от 4-та степен на нивото Metropolitan European Growth areas (MEGA)

2-ро ниво - големи градове, центрове с национално значение за територията на районите – Пловдив, Варна, **Бургас**, Русе, Плевен, Стара Загора – 6 бр.

Според европейската класификация на ESPON от 2-ро ниво (Transnational–national) са само градовете Пловдив, Варна и **Бургас**.

4-то ниво - малки градове с микрорегионално значение за тери-

торията на групи общини (околии) – 125 – 35 = 90 бр. Югоизточен район е представен с 15 бр.: **Айтос, Карнобат, Несебър, Поморие, Созопол** (5+), Средец, Царево, Малко Търново, Елхово, Котел, Нова Загора, Твърдица (5+), Гълъбово, Раднево, Чирпан.

5-то ниво - много малки градове и села, центрове с общинско значение за територията на съответните общини – 264 – 125 = 139 бр. В Югоизточен район 13 бр.: **Камено**, Приморско, Руен, Сунгурларе; Болярово, Стралджа, Тунджа; Братя Даскалови, Гурково, Мъглиж, Николаево, Опан, Павел баня.

Модел „Умерен полицентризъм” 2025г.

В **Източна България** като основни полюси на растеж и като балансьори на столицата ще се развиват двата големи града от 2-ро ниво Варна и **Бургас**. Тези градове са източни "портали" за Европейския съюз и ще се развиват като важни транспортни и търговски центрове

в европейската мрежа от градове. Като центрове от 3-то ниво се проявяват областните градове Шумен, Добрич, Търговище, Сливен и Ямбол, които покриват сравнително равномерно територията в хинтерланда на крайбрежието. На крайбрежието добро развитие показват градовете от 4-то ниво Балчик, Каварна, **Несебър, Поморие, Царево, както и Карнобат и Айтос** в хинтерланда. В северната периферия е необходимо стимулирането на Генерал Тошево, а в южната - на Елхово и Малко Търново, за да изпълняват важната роля на центрове от 4-то ниво в периферните селски и гранични райони.

Възприетият в НКПР модел “умерен полицентризм” се отнася за перспективния хоризонт 2025 г. В сравнение с изследваните алтернативни модели – на силно развит моноцентризм и на силно развит/“краен” полицентризм той е по-реалистичен при сегашните условия на демографско и икономическо развитие, при ограничени ресурси и малък брой, но ясни приоритети за подпомагане на градското развитие през следващия програмен период. Това предполага

концентрация на ресурсите в ограничен брой центрове, подкрепящи осите на урбанистично развитие, които са важни за съхраняване устойчивостта на модела и цялостното пространствено развитие на страната. Силно развитият полицентризм отразява желаната визия и е свързан с постигането на стратегическите цели в по-далечна перспектива – след 2025 година.

На основата на детайлното изследване на агломерационните ареали с таксономичния метод се достигна до пет типа групи центрове-общини и техни видове.

Община Бургас трябва да се разглежда в своя обхват на **агломерационен ареал** заедно с общините **Созопол, Несебър, Поморие, Камено, Айтос и Карнобат**. **Основната ос на развитие в случая се явява еврокоридор №8 или пътя на коприната**, който свързва Азия с Европа, както и на Черноморския коридор успореден и дублиращ покрай морето когато се изгради коридор №9.. Бургас заема стратегическо положение и заедно с Варна са **контрабалансори** на столицата София (Шишманова, М. 2011).

Таблица 1.

№	Община	Жизненост		Уязвимост		Социално-икономическо развитие		Конкурентоспособност		Потенциал природен човешки антропогенен	
		Обобщаваща оценка	Ранг	Обобщаваща оценка	Ранг	Интегрална оценка	Ранг	Интегрална оценка	Ранг	Интегрална оценка	Ранг
1	София-град	0,8107	9	0,9132	36	0,4283	3	0,5024	3	0,5169	4
7	Пловдив	0,6631	1	0,8200	28	0,5667	5	0,6768	13	0,8045	29
16	Варна	0,7282	2	0,9131	35	0,5859	6	0,4564	2	0,4861	2
23	Бургас	0,7913	6	0,9248	37	0,4460	4	0,3642	1	0,4011	1
24	Камено	0,8585	14	0,8389	31	0,6041	10	0,8522	31	0,7491	26
25	Айтос	0,8452	12	0,7390	18	0,8484	35	0,8313	29	0,8034	28
26	Карнобат	0,8799	22	0,7048	14	0,7313	22	0,7228	21	0,6627	16
27	Поморие	0,7345	3	0,8058	26	0,7169	20	0,7120	20	0,6753	18
28	Созопол	0,7756	4	0,8316	30	0,8269	34	0,8188	28	0,6281	12
29	Несебър	0,7807	5	0,9117	34	0,6266	12	0,6895	15	0,5334	5
30	Русе	0,8749	20	0,7991	24	0,5942	7	0,5095	4	0,5546	7
31	Плевен	0,8722	19	0,7228	16	0,5986	8	0,5985	7	0,5989	10
35	Стара Загора	0,8618	16	0,8002	25	0,6764	16	0,7084	19	0,6689	17

От анализираниите 37 общини с център голям град и прилежащите към тях общини от агломерационния ареал **община Бургас заема отлични позиции**, дори по-добри от община гр. София.

По природен, антропогенен, човешки потенциал община Бургас заема 1-ва позиция, а София 4-та позиция.

По степен на социално-икономическо развитие община Бургас заема 4-ти ранг, а София 3-ти ранг. При социално-икономическото си развитие най-добре се позиционират в агломерационния ареал Камено (ранг 10) и Несебър (ранг 12). Останалите общини заемат значително задни позиции – имат явни проблеми в своето социално-икономическо развитие.

Ако се разгледа уязвимостта на тези 37 общини се оказва, че община Бургас е най-неуязвима (ранг 37), а София заема ранг 36. Общините от агломерационния ареал на Бургас показват слаба уязвимост¹.

Като жизненост² на общините община Бургас заема 6-та позиция, а София 9-та позиция. Всичките общини от агломерационния ареал на Бургас са много жизнени (виж таблица 1).

Най-конкурентоспособната³ община в страната се явява Бургас - ранг 1,

¹ Обобщаващ измерител за **уязвимост на територията**, формиран въз основа на показателите: осъдени лица по извършени престъпления на 1000 жители; относителен дял над трудоспособна възраст; среден брой лица на 1 жилище; равнище на безработица %; равнище на безработица на населението до 29 г.%; относителен дял на безработните над 1 година %;

² Обобщаващ измерител за **жизненост на територията** е формиран въз основа на показателите: относителен дял на населението под трудоспособна възраст; въведени в експлоатация жилища на 1000 жители; относителен дял на урбанизираната територия; брой безработни за едно СРМ; пазар на земята – сключени брой сделки за закупуване на земеделски земи (ниви, пасища/ливади, трайни насаждения, лозя, стопански двор, гори и др.)

³ Интегрална оценка за **конкурентоспособност на територията** се формира от: обобщаващата оценка за **потенциалът на територията**;

Варна, ранг 2, София - ранг 3. Общините от агломерационния ареал на Бургас заемат задни позиции. Това означава, че е необходимо да им се създадат условия, с които да станат по-конкурентоспособни и да не „тежат“ на община Бургас, а да допринасят за по-нататъшния ѝ просперитет. От двете фигури за привлекателност на инвестиции община Бургас е позиционирана отлично, дори преди община гр. София.

Когато се разглежда фигура 2 - Привлекателност I формираща се от степента на уязвимост и достигната степен на конкурентоспособност, веднага след София се позиционира община Несебър. Следва община Поморие с много близка степен на уязвимост до Несебър и по-ниска степен на конкурентоспособност.

Следват в една група на конкурентоспособност с оценка между 0,8000 и 0,9000 общините Созопол, Камено, Карнобат и Айтос, които се различават по реда на описване със завишаване на степента на уязвимост, но тя е със значително добри оценки между 0,8000 и 0,7000.

Във фигура 3 – Привлекателност II, формираща се от достигнатата степен на социално-икономическо развитие и степен на жизненост. София и община Бургас са в една група на социално – икономическо развитие, но Бургас се подрежда по-напред по тази оценка, като по достигната степен на жизненост Бургас е значително по-напред в позиционирането. Останалите общини се разделят на три групи по степен на социално-икономическо развитие, а именно първа група - Несебър - Камено; втора група - Поморие - Карнобат; трета

интегрална оценка на социално-икономическото развитие; обобщаващата оценка за изградеността на техническата инфраструктурата;

група - Созопол - Айтос. По степен на жизненост последните общини са много сходни и се подреждат в две групи. В първата група са Поморие, Несебър, Созопол, Айтос. Тяхната оценка варира

между 0,7000 – 0,8000. Следващата група се формира от общините Камено, Карнобат с оценка между 0, 8000 – 0,9000.

Привлекателност I

Фигура 2

Комплексни интегрални оценки	Конкурентоспособност											
	0	0,10	0,20	0,30	0,40	0,50	0,60	0,70	0,80	0,90	1,00	
Уязвимост	0,10											
	0,40									Садово Чирпан	Долен Дъбник	
	0,50						Провадия		Червен бряг		Долна Митрополия	
										Първомай	Самоков	
	0,60						Раднево		Стамболийски	Раковски		
								Девня	Марица		Аврен	
	0,70						Плевен			Айтос		
							Русе	Ботевград Балчик	Костинброд	Елин Пелин Асеновград	Карнобат	
	0,80							Белослав Пловдив	Божурище Родопи Поморие	Камено Созопол		
								Ст. Загора		Куклен		
0,90				Бургас	Варна	София	Несебър					

(Шишманова, М. 2011)

Привлекателност II

Фигура 3

Комплексни и интегрални оценки	Социално-икономическо развитие										
	0	0,10	0,20	0,30	0,40	0,50	0,60	0,70	0,80	0,90	1,00
Жизненост	0,10										
	0,60										
							Пловдив				
	0,70						Варна		Поморие		
					Бургас			Балчик Несебър		Созопол	

0,80	Девня					Белослав	Божурище Стамболийски Провадия	Айтос Долен Дъбник	
					Русе Плевен	Ботевград Марица Камено	Раковски Аксаково Карнобат		
0,90				София		Е.Пелин Костинброд Асеновград Куклен	Самоков Първомай	Садово Д.Митрополия	
							Родопи		Аврен

(Шишманова, М. 2011)

Изпълнявайки една от приоритетните оси на Оперативна програма „Регионално развитие” - „Разработване

на интегрирания план за градско възстановяване и развитие” трябва тези тенденции да се имат в предвид.

Фигура 4. Локални модели на регионално развитие

БУРГАС е от **ПЪРВИ ТИП** – **ГРАДСКИ ПОЛЮСИ** и от вид „Мулти-специализирани полюси”, **функционални столици** (Шишманова, М. 2011).

Такива са София, Пловдив, Варна, **Бургас**, Стара Загора и се характеризират със силен капацитет, чрез постигане на еволюирана продуктивна тъкан (информационно общество,

технологичен трансфер, иновации, зелени технологии), силен капацитет за абсорбиране на заетостта и напреднал третичен сектор в непрекъснат растеж. Тези особености се потвърждават от анализите за 2007 г., които показват отличителните белези на този модел за развитие и в същото време показват различни особености на три реалности –

агломерационни ареали, които влизат в тази група (ядра, агломерационни ареали, оси на развитие).

Представителите на този тип на стратегиите за бъдещо развитие подсказват четири аспекта, които могат да се разрешат на тези територии, да се конкурират на международно ниво в средносрочно и дългосрочно време, като започнат да се управляват техните стратегически функции от икономически, политически и културен характер:

- могат да се приемат като „социо-урбанистична столица“, резултат от микс от човешки капитал, изследвания, култура, висока формираност, дори за креативност, на проекти поради високата си степен на развитост;

- международно призвание, което трябва ясно и недвусмислено да се реализира в големите урбанистични проекти по начин да привлекат нови познания – връзки, компетенции и познания произтичащи на основата на останалия свят;

- предложение за дифузна и пресичаща други процеси иновация в производствената и непроизводствената сфера;

- социално-културен контекст, т.е. една положителна среда за развитие на система от ефикасен сервиз и общо създаващ се контекст от изгодни фаворизиращи привлекателността за инвестиции и нови познания.

СОЗОПОЛ е ПЪРВИ ТИП – ГРАДСКИ ПОЛЮСИ и вид „Витрините на България“. Такива общини са още Русе, Велико Търново, Габрово, Шумен, Несебър, Созопол (Шишманова, М. 2011).

Иновацията е едно предизвикателство не само актуално, но и за в бъдеще ще продължава да окупира пространства с все по-важни в плановете за местното развитие. Различни инициативи са започнали или ще започват за средносрочно време гледайки раждането на технологични

паркове, бизнес паркове промоцирани от програмите за координация между регионите, областите и общините и от света чрез представителството на предприемачи за стимулиране раждането на иновативни предприятия. Капацитетът за реагиране и интегриране конструира изявяващия се фактор на модела, а именно:

Отвореност и приемственост на територията на дълбока предприемаческа култура, еволюираща в индустриална, с представителност не само пред света, но и пред туристите. Това е екстреман синтез на профила на ареалите, силно характеризиращи се в идентичността на икономиката, които ще растат все повече в известността благодарение на качеството на историческия и културен повик и от положителната сила на традициите. Средно големите урбанистични центрове с богатата тъкан на икономическо производство от солидни предприятия и също такива с малка значимост, опериращи върху различни пазари и често „родени“ от традиционното занаятчийство, които впоследствие се преобразуват в индустриални предприятия от висока класа с тенденция за бързо развитие и интернационализация (текстил, и др.). Тези средно големи урбанистични центрове модернизират техническата инфраструктура, търсят устойчивост на работните места и сектори, генериращи висок растеж.

НЕСЕБЪР И КАМЕНО от ВТОРИ ТИП – АРЕАЛИ ОРГАНИЗИРАНИ В МРЕЖА и от вид „Големи предприятия в малки общини понастоящем и в бъдеще“. Такива общини са още – Раднево, Камено, Елин Пелин, Девня, Белослав, Ямбол, Добрич (Шишманова, М. 2011)

Отличителните елементи на този модел, в сравнение с другите групи от модели от рода на клъстерите (посветени на клъстерите и мулти-специализирани клъстери) е от значение присъствието на средни и големи

предприятия, които са концентрирани преди всичко в хранително-вкусовата промишленост и тези в машиностроенето, енергетиката, химията, строителството, сектори генериращи висок растеж и устойчиви работни места. Този фактор представя и преди всичко един пункт от важна сила за този модел и един отличен елемент, който произвежда добавена стойност на местно ниво. За това са осъзнати и местните институции, които в голямата си част работят в териториите да консолидират отделните съществуващи производствени отрасли, да развият помощни дейности към предприятията, и да провеждат предначертани политики за поддръжка на производствени вериги. Някои територии могат да започват да се ориентират към диференциация на производствената тъкан и засилване на нови призвания в производството.

ПОМОРИЕ е от ЧЕТВЪРТИ ТИП – С ИЗЯВЕН ПОТЕНЦИАЛ и от вид „Градски ареали с неразвита модерност” Такива общини са още – Балчик, Поморие, Свищов, Червен бряг, Троян, Карлово, Сопот, Самоков (Шишманова, М. 2011)

Въпреки, че до голяма степен са останали неразрешени структурните проблеми на този модел (ниска заетост, ниска дифузия на малки предприятия, традиционален третичен сектор) в района се търсят жизнеността и динамизма с който местните да афронтират темата за развитие на собствените им територии. Между стратегическите директиви за развитие на тези територии за средно и дълго време, приоритетността стъпва на силните страни на центъра.

Сравнено с тази тема друг център е един от примерите и със сигурност един от по-ефикасните примери за реструктурираща политика и градско възстановяване, базирана на внимателен избор за валоризация на културно-историческото наследство и културно-артистичните ресурси (с инициране на сезон

с големи изложби) и туризъм свързан със свободното време и развлеченията. Големите възможности за този вид се отнася и за градски ареали, където туризма има голям потенциал за растеж, точно заради различни предлагачи се на територията във времето културни ценности, природни дадености с ниска "използваемост", съвсем икономично ресурс.

АЙТОС, КАРНОБАТ са от ЧЕТВЪРТИ ТИП – С ИЗЯВЕН ПОТЕНЦИАЛ и вид „Ареали- общини чакащи и търсеци своето призвание”. Този модел на развитие е най-многоброен и най-разпространен по територията на страната. Обединява ареали много различни по между си, но поради различните мотивации афронтирали или афронтиращи фазата на криза, те са на нова позиция на конкуренция и ползване на местните потенциали. Натискът на глобална конкуренция и промените в национален контекст не допринасят за по-голямо сближаване с местната икономика, като се потвърждават нуждите да се даде различен отговор на различните териториални конюнктурни. Този модел потвърждава необходимостта и демонстрира въпреки ситуацията на застои или криза в моделите за традиционното развитие, че областите на развитие могат да бъдат диференцирани и да имат приложено технологично развитие. Доколкото се разглежда диалога между актьорите на територията (инициатива на партнирането на общински проекти, активизиране на междуинституционални и т.н.) той става по-слаб от който и да е друг модел. В тази посока самите партньорства разбират, че е необходимо да се работи още много. Тези общини могат и чакат към тях да се изнесе дейност. Те могат да станат дестинация на производствен износ – аутсорсинг (outsourcing destination). За това е необходимо квалификация и преквалификация на работната сила.

Заклучение

Основните параметри за разработването на новите стратегии за регионално развитие на областите и общинските планове за регионално развитие с хоризонт 2020 -2025 г. ще бъдат от Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г., Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г.

В новите стратегии за регионално развитие на областите и общинските планове за регионално развитие с хоризонт 2020 – 2025г., характеристиките и тенденциите на локалните модели за регионално развитие, за които се даде

пример по-горе в текста трябва да се имат в предвид при формулирането на визията и приоритетите за постигане в прогнозната година.

Така представените модели за развитие на общините в централните райони дават възможността не само да се стабилизира общините от тези райони, но да се получи едно устойчиво регионално развитие, с което ще се приобщат постепенно във времето и периферни райони. Така ще се засили взаимодействието централни-периферни райони, което ще стабилизира "контактните – буферните" зони между тях и ще се увеличава постепенно територията на централните райони.

ЛИТЕРАТУРА

Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022г

Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025г

Пространствено развитие на държавите от Вишеградската четворка, България и Румъния 2011

Териториален дневен ред на Европейския съюз 2020, 2011

Шишманова, М. 2011, Централните райони в контекста на регионално развитие на Република България, Авангард Прима, София

http://www.espon.eu/main/Menu_Publications/Menu_TerritorialObservations/ ESPON

<http://www.mrrb.government.bg/index.php?do=law&id=430&lang=bg&type=4>